

STUDIJNÍ OSNOVA K NÁVRHU NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU¹

ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády květen 2011

1. Obecně

Návrh nového občanského zákoníku (dále jen NOZ) je tematicky rozdělen do pěti částí – **Obecná část, Rodinné právo, Absolutní majetková práva, Relativní majetková práva a Ustanovení společná, přechodná a závěrečná.**

V obecné části jsou především vymezeny jednotlivé pojmy, se kterými následně text občanského zákoníku pracuje. Část Rodinné právo v sobě zahrnuje dnešní zákon o rodině. Dotýká se jak institutu manželství, tak vztahů mezi příbuznými, zejména pak vztahů mezi rodiči a dětmi. Část Absolutní majetková práva v sobě skrývá definici vlastnictví, práva k cizím věcem a problematiku dědění. Čtvrtá část nazvaná Relativní majetková práva je nejobsáhlejší. Zahrnuje v sobě různé druhy smluv, stejně tak jako závazky z deliktního jednání (tedy i odpovědnost za škodu). Poslední část se zabývá především legislativně technickou problematikou, mimo jiné tím, které dosavadní zákony budou novým zákonem zrušeny.²

a. Zásady soukromého práva

- Posun od zásady rovnosti (§ 2 OZ) k zásadě autonomie vůle, která má mít primární postavení v systému zásad

b. Fyzické a právnické osoby

- Popření teze, že fyzické a právnické osoby jsou si v občanskoprávních vztazích rovny

c. Systematika zákona

- Zařazení pracovního a rodinného práva do občanského zákoníku a popření odůvodněnosti samostatné existence těchto právních odvětví
- Kritika praktické situace, že půjčí-li si člověk peníze od souseda, vezme-li si úvěr od banky, dostane-li zálohu do zaměstnavatele, ač jde ve všech těchto případech hospodářsky o totéž, podle platné právní úpravy podléhá každý z těchto tří dluhů podstatně odlišnému právnímu režimu, čemuž by se mělo dle NOZ zabránit.³

d. Hlavní zásady NOZ

- Proklamované přihlášení se k evropským kontinentálním tradicím
- Popření dualismu soukromého a veřejného práva
- Hlavním zdrojem rektifikace je vládní návrh občanského zákoníku z r. 1937, potažmo ABGB⁴, kterým byl inspirován
- Cílem je vytvořit zákoník co do celkového pojetí i co do úpravy jednotlivých institutů konvenční vůči standardním úpravám kontinentální Evropy
- Oproštění se od tradicí totalitárního státu

¹ Pro potřeby přípravy na zkoušku z OPH III. pro studenty magisterského studijního programu v oboru Právo vypracovala E. Dobrovolná

² Text převzat z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>

³ Důvodová zpráva k NOZ, dostupná na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>, s. 594

⁴ Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, obecný občanský zákoník, vyhlášen r. 1811 patentem císaře Františka I. I pro země české, dodnes platný v Rakousku a Lichtenštejnsku

- Obnova občanského zákoníku jako obecného kodexu
  - Opouští se pojetí, že ze vzájemného soukromého styku osob vznikají také jejich práva a povinnosti vůči společnosti (státu), vychází se z koncepce, že účelem občanského zákoníku je upravit soukromá práva osob vzniklá z jejich vzájemného styku mezi sebou⁵
  - NOZ vychází z faktu, že přirozená svoboda člověka má přednost před státem v tom smyslu, že stát není tvůrcem svobody člověka, nýbrž jejím ochráncem
  - Základ tvoří pojetí, že úlohou NOZ je shrnout hlavní masu právních pravidel vztahujících se k soukromým právním záležitostem společným všem osobám, tedy k osobám, věcem a právním jednání. Opouští se pojetí, podle něž má občanský zákoník upravovat pouze majetkové vztahy.
  - Rozdělení práv na osobní a majetková
  - Právní úprava právnických osob dle ObZ se přesouvá do NOZ
  - Pojetí smlouvy jako právní skutečnosti, z níž vzniká závazek
- e. Rozsah
- 3046 paragrafů

2. Konkrétně

1) ČÁST PRVNÍ - OBECNÁ ČÁST

a. Předmět úpravy a její základní zásady

- § 1 odst. 1 – uplatňování práva soukromého je nezávislé na uplatňování práva veřejného
- Zásada dispozitivnosti – pokud to zákon nezakazuje výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona
- Zákaz ujednání porušujících dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob včetně práva na ochranu osobnosti
- Výklad zákona - priorita jazykového výkladu, uplatnění kritéria jasného úmyslu zákonodárce a smyslu zákona, zákaz výkladu v rozporu s dobrými mravy (§ 2 odst. 2 a 3 NOZ)
- § 3 NOZ: „Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým“
- Zásada poctivosti + presumpce dobré víry a poctivosti v jednání (§ 6 odst. 1 a § 7 NOZ)
- Soudcovské dotváření práva (§10 NOZ) a legitimní očekávání rozhodnutí konkrétního případu (§ 13 NOZ)

---

⁵ Důvodová zpráva k NOZ, dostupná na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>, s. 598

OSOBY:

- Terminologická změna – místo způsobilosti k právům a povinnostem nastupuje tzv. „právní osobnost“ a místo způsobilosti k právním úkonům „svěprávnost“ (§ 15 NOZ)
- *Zajímavost* – ustanovení o změně pohlaví - § 29 NOZ
- Osobnostní práva
- Zastoupení – obsahuje i prokuru (tj. zastoupení podnikatele podle obchodního práva), nový institut tzv. „opatrovnická rada“ (§ 465 NOZ)
- Právnícké osoby § 118 – 411 NOZ
- Vymezení pojmu spotřebitel: § 412 NOZ „ Spotřebitelem je každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.“

VĚCI:

- Odlišné vymezení věci: § 482 NOZ: „ Věc v právním smyslu (dále jen „věc“) je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí.“
- Živá zvířata nejsou věcmi. Ustanovení o věcech se na zvíře použijí obdobně v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze živého tvora.
- Návrat k zásadě superficies solo cedit : § 499 NOZ „Součástí pozemku je prostor nad povrchem i pod povrchem, stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení (dále jen „stavba“) s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech.“
- ustanovení o cenných papírech jako věcech § 506 – 536 OZ

PRÁVNÍ SKUTEČNOSTI:

- Místo pojmu právní úkon se používá pojem právní jednání. Právní jednání vyvolává právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran. (§ 536 OZ)
- Konsenzuální pojetí vzniku smlouvy – smlouva je uzavřena, jakmile si strany ujednaly její obsah. NOZ předpokládá z konsenzuálního pojetí výjimky v případě tzv. reálných sluv (např. smlouva o zápůjčce).
- Smlouvou projevují strany vůli zřídít mezi sebou závazek a řídit se obsahem smlouvy (1714 NOZ)
- Forma právního jednání – NOZ obsahuje obecná ustanovení o formě právních jednání a ustanovení o formě smluv. Smlouva může být uzavřena v jakékoli formě, nejsou-li strany ve volbě formy omezeny ujednáním nebo zákonem (§ 551 OZ). Pokud vyžaduje zákon pro právní jednání určitou formu, lze obsah právního jednání změnit projevem vůle v téže nebo přísnější formě, vyžaduje-li tuto formu jen ujednání stran, lze obsah právního jednání změnit i v jiné formě, pokud to ujednání stran nevyklučuje.

- Neplatnost právních jednání – NOZ stanoví v § 566: „Na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné.“
Ustanovení § 572 NOZ stanoví, že neplatné je takové právní jednání, které se přičí dobrým mravům, jakož i právní jednání odporující zákonu, pokud to smyslu a účel zákona vyžaduje. Rovněž je neplatné i to právní jednání, podle něžž má být plněno něco nemožného.
- redukce případů prekluze právních jednání (§ 646 NOZ)

2) ČÁST DRUHÁ - RODINNÉ PRÁVO

- předmět studia rodinného práva
- rodinné právo nově zařazeno do občanského zákoníku; předpokládá se zrušení zákona o rodině
- *Zajímavost* - § 693 – nový institut - rodinný závod (závod, ve kterém společně pracují manželé nebo i jejich příbuzní až do třetího stupně nebo osoby s manželou sešvagřené až do druhého stupně a který je ve vlastnictví některé z těchto osob.
- právní úprava rodinného práva je značně podrobná

3) ČÁST TŘETÍ – ABSOLUTNÍ MAJETKOVÁ PRÁVA

- definice vlastnictví § 1004 NOZ – „Vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, je jeho vlastnictvím
- sousedské právo – imise – *zajímavé* ustanovení § 1007 NOZ, který říká, že „vlastník může stíhat na cizím pozemku chované zvíře nebo roj včel. Jestliže pak roj včel vletí do cizího obsazeného úlu, nabývá vlastník úlu vlastnické právo k roji, aniž je povinen k náhradě.“
- nový institut tzv. „rozhrady“ – tj. cokoliv, co je možné rozdělit pozemky (např. mez nebo strouha)
- přivlastnění a nález (§ 1038 NOZ a násl.) – je posíleno postavení nálezce – i on (nejen obec) se může stát vlastníkem věci, pokud uplynou tři roky od vyhlášení nálezce a vlastník věci se nepřihlásí
- přírustky věci – nový institut „naplaveniny“ a „strže“ (§ 1062 a násl.)
- zařazen oddíl o bytovém vlastnictví (doposud upraveno zákonem o vlastnictví bytů) - § 1150 a násl. NOZ
- institut tzv. „přidatného spoluvlastnictví“ - § 1214: „Věc náležící společně několika vlastníkům samostatných věcí určených k takovému užívání, že tyto věci vytvářejí místně i účelem vymezený celek, a která slouží společnému účelu tak, že bez ní není užívání samostatných věcí dobře možné, je v přidatném spoluvlastnictví těchto vlastníků. Týká-li se přidatné spoluvlastnictvímovité věci zapisované do veřejného seznamu, zapíše se do veřejného seznamu i přidatné spoluvlastnictví.“
- zvláštní ustanovení o společenství jmění - § 1227 – pokud nabude věc do vlastnictví více osob spojených na základě smlouvy, zákona nebo jiné právní

skutečnosti ve společenství (např. společenství dědiců či manželé), má každá z těchto osob právo k celé věci

- věcná práva k věci cizí –právo stavby, věcná břemena (*služebnosti* – např. právo pastvy, služebnost okapu, opora cizí stavby, právo na svod dešťové vody atd., *reálná břemena*)
- § 1300 a násl. NOZ – podrobná úprava zástavního práva
- § 1391 NOZ – ustanovení o správě cizího majetku
- § 1466 NOZ – ustanovení o dědickém právu – velmi podrobná úprava - lze dědit ze zákona nebo ze závěti a nově i z dědické smlouvy! Je zaveden institut odkazu, jímž se odkazovníku v pořízení pro případ smrti (tj. závět' nebo dědická smlouva) zřizuje pohledávka na vydání určité věci nebo na zřízení určitého práva. Rovněž je zaveden institut tzv. dědické smlouvy uzavřené manžely (institut známý německému právnímu prostředí). Podle této smlouvy jeden manžel povolává druhého za dědice nebo odkazovníka a druhý toto povolání přijímá nebo se takto za dědice či odkazovníka povolávají vzájemně.

4) ČÁST ČTVRTÁ – RELATIVNÍ MAJETKOVÁ PRÁVA

- NOZ zavádí institut tzv. změny okolností – pokud nastane po uzavření smlouvy taková změna okolností, která založí v právech a povinnostech stran zvlášť hrubý nepoměr na úkor jedné z nich, je založeno právo postižené strany domáhat se vůči druhé straně obnovení jednání o smlouvě. Pokud se strany nedohodnou v přiměřené době, rozhodne soud.
- systém závazků⁶:
  - přenechání věci do vlastnictví jiného
  - přenechání věci k užívání jiného
  - pracovní poměr
  - závazky ze schovacích smluv
  - závazky ze smluv příkazního typu
  - zájezd
  - závazky ze smluv o přepravě
  - dílo
  - péče o zdraví
  - kontrolní činnost
  - závazky z bankovních smluv
  - obhospodařování cenného papíru
  - závazky ze zaopatřovacích smluv
  - společnost

---

⁶ Hurdík, J., Handlar, J., Fiala, J., Selucká, M., Vlasák, M. *Evropské unifikační projekty závazkového práva a české občanské právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 35-36

tichá společnost

závazky z odvážných smluv

závazky z právního jednání jedné osoby

- oproti evropským trendům chybí v systému závazků chybí např. služby⁷
- spotřebitelské právo – nahrazení pojmu „spotřebitelské smlouvy“ pojmem „smlouvy uzavírané se spotřebitelem“, zařazení problematiky do obecné části závazkového práva, přetrvávají některé neduhy, které jsou v rozporu s evropskými směrnici – např. existence nepřiměřených smluvních podmínek ve smlouvách uzavíraných se spotřebitelem způsobuje pouze relativní, nikoliv absolutní neplatnost smlouvy. Paradoxem je, že současný OZ ve znění novely zákonem č. 155/2010 Sb., změnil relativní neplatnost na absolutní a s evropským právem tak na rozdíl od NOZ, pokud jde o toto ustanovení, konformní je.

5) ČÁST PÁTÁ – USTANOVENÍ SPOLEČNÁ, PŘECHODNÁ A ZÁVĚREČNÁ

NOZ je pozoruhodným dílem, nicméně i předmětem odborné kritiky.⁸ Je mu zejména vytýkáno, že nesleduje moderní trendy evropského soukromého práva a diskontinuitně zavádí instituty stávajícímu českému právu neznámé.

---

⁷ K tomu blíže Hurdík, J., Handlar, J., Fiala, J., Selucká, M., Vlasák, M. *Evropské unifikační projekty závazkového práva a české občanské právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 36

⁸ např. Marek, K., Fiala, J., Stavínohová, J., Dávid, R., Handlar, J., Lavický, P., Selucká, M., Fiala, R., Spáčil, J., Vojtek, P. Přípomínky k návrhu občanského zákoníku. *Právní zpravodaj*, Praha : C.H. Beck, Roč. 9, č. 12, od s. 20-24